

PREDSTAVLJANJE KNJIGE F. ŠISTEKA „NAŠA BRAČA NA JUGU“

14. 4. 2010. ČEŠKI NARODNI DOM

Prof. dr. sc. Drago Rokсандi: Drago mi je da sam većeras s Vama. Posebno mi je drago da je povod našem susretu doista poticajna knjiga kolege Šisteka, čiji sam bio profesor i mentor. Nakon 1989. očit se ne samo politička geografija promijenila, nego se štošta i u ljudskim glavama promijenilo. Kako sam kolega Šistek kaže: „malo je u češkoj svijeta koji ima onu vrstu interesa za ovaj dio europskog kontinenta kakav je vladao u ranijem periodu.“

S obzirom na moje područje interesa i rada knjiga je sjela u sam epicentar onoga što trenutno radim. Kada je riječ o crnogorskim temama i to se poklopilo jer sam se ranije već počeo baviti Baltazarom Bogišićem prije rata, a u najnovije vrijeme učestvovao sam na dva skupa koja su bila organizirana u povodu stote obljetnice njegove smrti.

Malo što se dešavalo na slavenskom jugu od konca XVIII stoljeća pa nadalje što nije imalo svoje češke konotacije. I tu je češko i Slovačko artikulirana ideja slavenske uzajamnosti je imala ogromnu težinu. Do 1848., do Slavenskog kongresa u Pragu, što je bio zvjezdani trenutak austro-slavizma, ali i trenutak njegovog sloma, je tež ište i interes čeških orijentacija unutar habsburške monarhije, i kada je o slavenskom svijetu riječ orijentirano je prema Slavenima u Habsburškoj monarhiji i to obostrano i multilateralno. (U Hrvatskoj, Gajeva reforma po češkom obrascu, terminologija do Šuleka ide po češkom obrascu...) 1848. je trenutak poraza, nekoga u što su česi najviše uložili. Otvara se istočno pitanje u koje je Crna Gora neposredno uključena i kao takva postaje inspirativna za češku stranu. Kako sam kolega Šistek sjajno piše dolazi moment toga orijentalnog drugog u nama samima. Društva o kojem se malo zna, koje je na različite načine vrlo inspirativno i koje iz daljine može i biti i terorizirajući model. Što povlači i jedan boj ljudi dolje i to dugo traje, nekoliko desetljeća što je svojevrsan fenomen.

Knjigu je teško prepričavati, ona se s jedne strane čita s velikim zanimanjem, narativno je, doista izuzetno ekspresivan, ali je i vrlo sadržajna obiljem obavijesti. Iako je kolega Šistek bio borac za „crnogorsku stvar“ u knjizi je ostao izuzetno objektivan u prikazu. Ne bježi od kontraverzi, ne bježi od aporija, niti od čak izuzetno polariziranih stajališta unutar češkog korpusa i u suočavanju s fenomenima crnogorskog društva u transformacijama, ostajući fokusiran na središnjem pitanju što je to što Crni Goru čini izuzetno atraktivnom i trajno nazobnom u češkom miljeu.

Ideja balkanizacije (druga polovica XIX stoljeća) u izvornom značenju je predstavljala vraćanje prostora balkanskim državama (sukladno Monroeovoj doktrini), gdje Otomansko carstvo nema što činiti. Odrednica da Balkan treba tako preurediti tako da se na njemu konstituiraju nacionalne države, u političkoj imaginaciji čeških elita je značilo preurenje Habsburške monarhije po nacionalnom načelu. Pa je u izvornom češkom interesu ne samo pratiti što se zbiva na jugoistoku nego u tome u granicama čeških mogućnosti sudjelovati. Cijela priča je mišljena kao civilizacijski projekt, moderno društvo na nacionalnim načelima. Pa su se one zajednice koje su se pokazivale izuzetno vitalnima, kao crnogorska, izazivale i posebnu pozornost. Pri tom su u skladu s duhom vremena posebno dolazili do izražaja i epski stereotipi o ljudima koje ništa ne može zaustaviti, koji su u trenutku najveće životne pogibelji potpuno hladnokrvni i tako dalje i tako dalje. Što je sastavni dio raširenih stereotipa o Crnogorcima toga doba i što je dakako u političkoj kulturi češkoga društva imalo itekako velik učinak, bez kritičnosti, sve do konca XIX stoljeća do razdoblja Moderne.

Nije važno koliko je narod velik ili mali već što u sebi nosi i koliko slijedi neke univerzalne trendove po kojima se epohe i prepoznaju i pri tom ne gubeći, ono što je posebno važno, smisao za

kontinuitet. Kako se češko društvo nalazilo u stalnom procesu promjene, češkoj eliti se činilo da će izgubiti svoju osobnost, za razliku od Crne Gore koja će to izbjeći, što je razlogom veće pozornosti prema njoj.

Knjigom se kolega Šistek vraća najboljim češkim tradicijama, kada je riječ o slavenskom jugu, i djeluje možda poticajno i na neke naše studente da učine češki. Posebno sam impresioniran naporom i količinom energije koju je kolega Šistek uložio u ovladavanje jezikom ovog područja.

Dublji ljudski smisao knjige je u tome što upozorava ljude da su mnogo bliži i jedni drugima nego što misle i upućuje ih jedne na druge i ona prelazi neposredne crnogorsko – češke relacije.

Dr. sc. František Šistek:

Izvinjavam se zbog grešaka u svom govoru. Treba mi malo vježbe i vremena da se prilagodim, jer sam stigao tek juče. Bio bi bitno drugačiji da sam na primjer ostao nečelju dana na Cetinju. Zahvaljujem se svima koji su doprinijeli organizaciji ove promocije, da se zahvalim predstavnicima češke manjine u Zagrebu i Hrvatskoj, predstavnicima crnogorske manjine u Zagrebu i Hrvatskoj, svima vama koji ste došli, gostima iz Crne Gore na predstavljanju jedne knjige koja se u češkoj smatra ekscentričnom, koja se bavi vrlo egzotičnim stvarima. Drago mi je da je ona povezala i ljude koji su ovdje prisutni a koji se možda ne bi nikada našli na istom mjestu.

U uvodu knjige sam objasnio razloge bavljenja temom crnogorske istorije i češko- crnogorskim vezama. Koji su posebni i predstavljaju zanimljivu temu.

Kod nas postoje dva različita diskursa kada je riječ o slovenima. Jedan bih nazvao slavistički i koji potencira slavenske veze i vjere korijene iz XIX vijeka i bazira se na lingvističkoj srodnosti čeha i Južnih Slovena. Pa tako postoji češka slavistika koja se pretežno bavi lingvistikom i literaturom. Ono što sam ja obrađivao su političke poruke izvučene iz raznih kulturnih sadržaja, a to pravi slavista u češkoj nema, jer se bavi više lingvistikom i čistom literaturom. Drugi diskurs koji je više prisutan u današnjoj češkoj historiografiji i koji na neki način, kada se tiče XIX vijeka, sve izokrenuo. Došli smo na neki način u glorifikaciju Habsburške monarhije. Pojedini kolege sve slovenske veze negiraju i marginaliziraju.

Pokušao sam u ovom češkom kontekstu ne ići ni u jedan ni u drugi ekstrem. Poštenje prema izvorima i prethodnicima je namjera knjige. Volio bih da netko drugi napiše knjigu slične tematike. Knjiga je prvenstveno pisana za češku publiku pa je kasnije prilagođena crnogorskoj i južnoslovenskoj publici.